

TÜRKİYE'DE YAHUDİ MİLLİYETÇİLİĞİNİN SİYASAL BİR MESELE OLARAK ELE ALINIŞI: NECMETTİN ERBAKAN ÖRNEĞİNDE BİR ANALİZ*

İŞİL ARPACI**
İnönü Üniversitesi

AHMET KARADAĞ***
İnönü Üniversitesi

ÖZ

Türk sağ siyasetinin en belirgin eleştirisi konulardan biri olan Yahudi milliyetçiliğine karşı tavır, siyasal düzeyde en kapsamlı biçimine Necmettin Erbakan tarafından ulaştırılmıştır. Necmettin Erbakan'ın siyasal düşüncelerinin tamamını kapsayan bu tavır, Yahudi milliyetçiliğinin etkilerinin siyasal ve toplumsal alandan tümüyle temizlenerek, "milli"liğe ulaşılmasına varan bir kesinlik taşımaktadır. Erbakan'ın ideolojik bakış açısının entelektüel dünyada tanımlanmasında ise -Erbakan'ın keskinliğinin aksine- tam bir belirsizlik vardır ve kimileri tarafından anti-semitist olarak kabul edilen Erbakan kimilerine göre anti-siyonisttir.

Bu çalışmanın amacı, Necmettin Erbakan'ın Yahudi milliyetçiliğine karşı tavrının içeriksel olarak çözümlenmesi ve bu tavrın adının konulmasıdır. Bu bağlamda çalışmanın temel tartışma konusu, Erbakan'ın Yahudi milliyetçiliğine ilişkin söylemlerinin anti-semitik ve/veya anti-siyonist teorik zemine aidiyetini sorgulamaktır. Çalışmada, Erbakan'ın 1969-2011 yılları arasında Yahudi milliyetçiliğini işlediği kitap ve konferans metinleri söylem analizi yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Böylelikle Necmettin Erbakan örneğinden yola çıkarak Türkiye'de Yahudi milliyetçiliğinin siyasal bir mesele olarak ele alınma biçimi nedenleri ve niteliği itibarıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi milliyetçiliği, Siyonizm, anti-semitizm, Necmettin Erbakan, ırkçı emperyalizm.

* Bu çalışma, 28-30 Ekim 2016 tarihinde Konya'da düzenlenen "Doğumunun 90. Yılında Erbakan" Sempozyumunda sunulmuş bildirinin, genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, isil.arpaci@inonu.edu.tr

*** Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, akara-dag06@gmail.com

CONSIDERATION OF JEWISH NATIONALISM AS A POLITICAL ISSUE IN TURKEY: A CONCEPTUAL ANALYSIS IN THE CASE OF NECMETTİN ERBAKAN

ABSTRACT

The attitude towards Jewish nationalism, one of the most prominent criticisms of the Turkish right politics, was conveyed by Necmettin Erbakan to the most comprehensive form at the political level. This attitude, covering all of Necmettin Erbakan's political thoughts, has the certainty that the effects of Jewish nationalism are completely removed from the political and societal aspects, reaching the "national" dimension. In describing Erbakan's ideological point of view in the intellectual world, contrary to Erbakan's sharpness, there is a complete uncertainty and Erbakan, who is regarded as anti-Semitic by some, is anti-Zionist for others.

The aim of this study is to contextually resolve the attitude of Necmettin Erbakan against Jewish nationalism and to put his name in this attitude. The main debate about working in this context is to question Erbakan's rhetoric of Jewish nationalism on the anti-Semitic and / or anti-Zionist theoretical grounds. In the study, Erbakan's books and conference texts, which he used to study Jewish nationalism from 1969 to 2011, will be analyzed using discourse analysis method. In this way, Necmettin Erbakan will try to come out of the example and discuss how to treat Jewish nationalism as a political issue in Turkey.

Keywords: Jewish nationalism, Zionism, anti-Semitism, Necmettin Erbakan, racist imperialism.

EXTENDED ABSTRACT

Opposing Jewish nationalism, one of the most prominent reference points of the Turkish right politics, was moved to its most comprehensive form in the political domain by Necmettin Erbakan. This very opposition covering Necmettin Erbakan's entire political doctrine bears a sharpness/certainty to reach the pure "national"ity through completely cleaning the effects of Jewish nationalism from political and social domains. When it comes to the description of Erbakan's ideological point of view in the intellectual world, contrary to Erbakan's sharpness, there is a full-blooded uncertainty, and Erbakan is considered an anti-Semitic by some while he is seen as an anti-Zionist by some others. This study aims to contextually analyze Necmettin Erbakan's attitude towards Jewish nationalism and give a name for it. In this context, the main discussion point of this study is to question whether Erbakan's rhetoric of Jewish nationalism belongs to anti-Semitic and/or anti-Zionist theoretical grounds.

Although Erbakan is generally considered the most important representative, the problematizing of Jewish nationalism in Turkey took place ahead of him at the intellectual level. In this framework, Cevat Rifat Atilhan, Necip Fazıl Kısakürek, Nihal Atsız, Sezai Karakoç and Rıza Çavdarlı developed strong reactions in a defensive context against Jewish nationalism in their works. The attitude against Jewish nationalism, which is evident in both intellectual and political domains, has been evaluated as anti-Zionist by its owners and anti-Semitic by external observers. These two different forms of interpretation of the same situation can be conceptually related to the interchangeability between the use of anti-Semitism and anti-Zionism concepts.

When we have a look at the still ongoing controversy over whether or not anti-Zionism is a continuation of anti-Semitism, Lewis, and Laqueur, for example, point out that there is no difference between anti-Semitism and anti-Zionism. On the contrary, newer studies, such as those of Hirsh's, Herf's and Wistrich's, prefer to consider anti-Zionism and anti-Semitism to be two different ideologies. Anti-Semitism and anti-Zionism are considered two different ideologies in this study. As a matter of fact, it can be claimed that anti-Semitism and anti-Zionism have significant differences in terms of content and sources of doctrinal supply. First, anti-Semitism is based on the problematizing of Jewish existence, whether it is regarded as a religion or a race. By contrast, in anti-Zionism, the problem is not the existence of the Jews, but the way in which the State of Israel acquires its existence

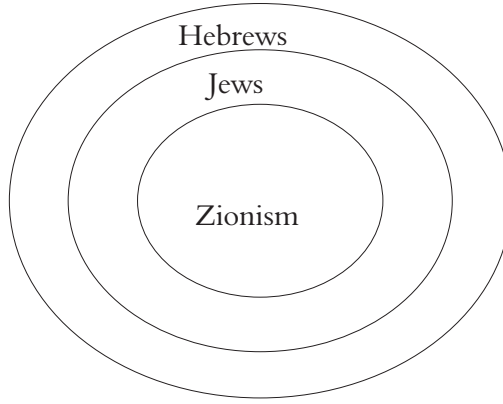
and applies its policies. Thus, anti-Semitism is based on the form of ethnic perception while anti-Zionism is based on the form of political perception. While anti-Semitism is shaped by being a member of the same community as the Jews and seeing Jews as a threat to the established political power, anti-Zionism is shaped by seeing the Israeli state itself as a threat. In other words, anti-Zionism is the product of interaction with the State of Israel, not the Jews. In this sense, same as certain Jewish groups (Hasidiks) who are against Zionist policies, liberal humanists, socialists, Islamists in the ideological context and Christians in the religious context can take anti-Zionist stances.

Therefore, throughout the paper, the concept of anti-Semitism, is used to describe the reaction, even the hatred directed against Jews as a race and a believer group. On the other hand, Zionism, as an anti-nationalist attitude and nation-state project elicited against the anti-Semitic nationalist reactions, was accepted as the transformation of the ideal of returning to Jerusalem and establishing there a Jewish state into a politicized ideology. Anti-Zionism which developed as a reaction against Zionism is defined as a political attitude or even ideology against the existence of the Israeli state on the Palestinian lands and Zionist politics around the world. Nonetheless, the reason for the use of the concept of Jewish nationalism at the title of this paper is that the concepts of anti-Semitism, which refers to the reaction against the ethnic dimension of Jewish nationalism, and anti-Zionism, which refers to the reaction against the political dimension of Jewish nationalism, were examined at the end as the results of the study.

Based on this theoretical framework, Necmettin Erbakan's lectures, interviews, speeches and books representing every decade between 1969 and 2011 were examined. However; since Erbakan's discourse repeats and approves itself because of his ideological integrity, and also due to certain external limitations, only texts that added a new argument to the previous ones were included in the examination cycle.

The main concept that Erbakan uses to translate Jewish nationalism into political jargon is Zionism. However, since the 2000s, he preferred the concept of "racist imperialism" over Zionism lest he is accused of using hate rhetoric. Although the very terminological shift has settled in Erbakan's political discourse, it is also necessary to add that Erbakan often used these concepts interchangeably. In addition, it can be claimed that Erbakan made a

distinction between Judaism and Jewishness on the basis of faith and that the subject of political criticism is connected with Jewishness. This connection is evident by Erbakan's definition of Zionism where: "Zionism is the plan and policies of some perverted Jews to dominate the world". This connection is evident by Erbakan's definition of Zionism where: "Zionism is the plan and policies of some perverted Jews to dominate the world" (Akkiraz, 2016).

In this context, it also becomes evident that Erbakan does not mean the entire Jewish population when he speaks about Zionism. In other words, Erbakan does not use Jews and Zionists as synonyms. Therefore, for Erbakan, all Zionists are Jewish, but all Jews are not Zionists.

Necmettin Erbakan's contradiction against Jewish nationalism can be explained with two main reasons. The first of these is that Jewishness was fictionalized as an ethnicity-based religion by distorting Judaism. The fact that this situation, which is considered superstitious in the context of Islamic belief, is made a political problem by Erbakan is stemmed from the acceptance and application of this superstition. According to this ideology, some of the Jews who believe that they are the masters of the humankind and others are their slaves have established the Zionist system of thought to take the world under their sovereignty. The Zionist thought is trying to terminate everything, most of all the Islam, it sees as obstacles to establish and maintain its sovereignty throughout the world. Hence, the struggle between good and evil which is as old as the human history is now taking place between Zionism and Islam. At the same time, this approach, which constitutes the theo-

retical framework of all the policies and practices that Erbakan has produced, has yielded evident outcomes at the political domain by constituting a set of arguments which inherently cannot be proven correct, but at the same time, it is impossible to prove the opposite.

Firstly; viewing all problems as outcomes of Zionism without developing any direct opposition against neither other political actors nor the political regime nor the economic structure, has both exempted Erbakan and his movement from system's oppression and made them distinct from other political actors. Positioning Zionism as the main source of every problem in a very comprehensive perspective from the collapse of the Ottoman Empire to the acceptance of the Lausanne Treaty; from the power struggles of the national view parties and their party closure problems to the situation of Islamic countries and even the international conjuncture and its restructuring, provided protection from being marginalized as the "other" and humiliated by the system. Also, the contradiction against Zionism, which created political grounds in a differentiated content from liberal or Marxist criticisms of the system, has created an alternative ideology that made him easily distinguishable from existing politics and politicians. Moreover, this unique ideology in Turkish politics, which does not use the daily language of politics and interprets the political agenda through complex networks of relationships, has brought Erbakan and his followers to a position far above ordinary daily affairs, not merely competing for power but being a soldier or mujahed struggling for saving the entire humanity from the captivity of Zionism. Mujahideen, who receive their source of legitimacy from the Qur'an and work politically to directly represent "good" on earth, have easily differentiated themselves from other Islamists by fighting through non-violent methods with an invisible, intangible but surely existing enemy ideology and the system it established.

The approach of Erbakan and therefore his ideology of national view to Zionism can be evaluated in two ways from rhetorical and theoretical aspects. The Rhetoric of Zionism, as expressed above, is mainly demonstrates itself as a practical solution to do away with the oppression of the political system. Since Erbakan has not been able to overtly use the Islamic terminology, because he could not elude himself from constant party closures with the allegations of "political reaction" and being blamed for two military coup d'états, he designed Zionism as a "key concept" that explains everything. For example, Erbakan could not use the word "idol" but used

“Zionism” instead of it; or he promised to repeal interest by criticizing the “wild interest capitalism” because he could not directly attack interest by putting forward its “religiously forbidden” state. From a theoretical point of view, though, Erbakan has obviously utilized the criticism of Zionism by moving from Islamic bases and sensitivities. In other words, the position of Erbakan against Zionism was formed entirely by Islamic bases, starting from the remembrance of the Jews in the Qur’an defacing the sacred texts given to them by God. Although this situation has the potential to be viewed as anti-Semitic in the beginning due to religious opposition, it differs from anti-Semitism because it takes only Zionists rather than all Jews as subjects. However, Erbakan’s discourse goes beyond anti-Zionism, which is defined in the literature as opposition to the Israeli state and its policies. In Erbakan’s rhetoric, opposition to Israel gains value in the context of being an extension of Zionism, but Zionism is explained comprehensively as the power ruling not only Israel but also America, Europe, and even the entire world. In this context, it can be mentioned that Erbakan’s opposition against Jewishness is not anti-Semitism, nevertheless, it is beyond anti-Zionism.

GİRİŞ: TÜRKİYE'DE YAHUDİ MİLLİYETÇİLİĞİNİN SORUNSALLAŞMASI

Türkiye’de Yahudi milliyetçiliğinin sorunsallaşması, siyasetten önce, entelektüel düzeyde gerçekleşmiş, bu çerçevede Cevat Rifat Atilhan¹, Necip Fazıl Kısakürek, Nihal Atsız, Sezai Karakoç, Rıza Çavdarlı eserlerinde Yahudi milliyetçiliğine karşı savunmacı içerikte sert tepki geliştirmişlerdir. Bali’nin (2006:406-409) anti-semitizm olarak nitelediği bu tepkinin altında yatan beş neden bulunmaktadır. Bunlar; (1) İsrail devletinin kurulmuş olması, (2) Bolşevik Devrimi içinde Yahudilerin yer alması, (3) II. Abdulhamit’in tahttan indirilmesinin Yahudi-Mason-Dönme komplolarının ürünü olduğu inancı, (4) Lozan Görüşmelerinde Yahudi olan Hayum Nahum’un İngilizlerle anlaşarak İsmet İnönü’yü etkilediği ve Türk heyetinin böylelikle hilafetin kaldırılması yönünde taahhütte bulunmasını sağladığı inancı, (5) Popüler anti-semitist eserlerin yoğun biçimde okunması ve doğru olarak kabul edilmesidir. Cankara’ya (2015: 308) göre ise “Türkiye’de Batılı değerlere atfen yapılmak istenilen ani dönüşüme karşı itiraz üzerinden şekillenen Türk Sağ Muhafazakâr-İslamcılık ideolojisi için öteki; birer ekonomik ve siyasal sistem olarak Kapitalizm ve Komünizm olmuştur. Muhafazakâr-İslamcı düşünürler bu karşıtlıklarını yaratırken, bu iki sistemin oluşumunu bir ortak kimlikle açıklamaya çalışmış; her iki sistemin de üreticisi olarak Yahudi topluluğunu görmüşler.” Bali ve Cankara gibi Landau da (1988:294-299) Türk düşünce hayatı içindeki Yahudi milliyetçiliğine karşı duruşu anti-semitist olarak değerlendirmiş, özellikle 1950’den itibaren İslami literatür ve basının önemli biçimde Yahudilere ve en fazla da İsrail devleti ve onun rehber ideolojisi Siyonizme karşı Yahudi karşıtı motiflerle ilerleyen bir nefret/düşmanlık sergilediğini belirtmiştir. Hatta Landau, İsrail’e karşı mesafeli duruşun kısmen sorumlusu olarak Necmettin Erbakan’ın İsrail karşıtı açık söylemlerini göstermiştir.

Türkiye’de muhafazakâr, İslamcı, milliyetçi düşünce dünyasının Yahudi milliyetçiliğine karşı tutumu her ne kadar anti-semitist olarak değerlendirilmişse de; muhafazakâr, İslamcı, milliyetçi yazarlar kendilerini anti-semitist değil anti-siyonist olarak tanımlamışlar, siyonizmi eleştirmeleri dolayısıyla

1 Bu dönem gündemini oluşturmakla birlikte, daha sonraki İslamcılık düşüncesini etkileyecek olan Siyonizm karşıtlığının kurulması bu dönemde gerçekleşmiştir. Atilhan’ın 1951’de kurduğu İslam Demokrat Partisi (İDP)’nin de önemli çıkış noktalarından biri olan Siyonizm karşıtlığının kaynağı, Atilhan’a (tarihsiz, 12-15) göre Beni İsrail’in, Hazreti peygamberi ve onun getirdiği dini kendi nüfuzlarını mahvedecek ve iddia ettikleri üstünlük ve riyaseti ellerinden alacak kuvvetli bir rakip olarak görmeleri ve hıyanetlerini, ahd ve misaklarını bozarak peygamberleri ve hak ve adaletle emreden kimseleri öldürüklerini bildiren bazı ayeti kerimenin indirilmiş olmasıdır.

birer Türk vatandaşı ve siyonizmle hiçbir ilgisi olmaması gereken Türkiye Yahudilerinin üstlerine alınmamaları gerektiğini savunmuşlardır (Bali, 2006:409).

Genel itibari ile anti-semitizm ile anti-siyonizm arasında var olan içerik kargaşasının bir yansıması olarak beliren bu durum nedeniyle çalışmada, bir üst tanım olarak Yahudi milliyetçiliği kavramı tercih edilmiştir. Daha çok Yahudi milliyetçiliğinin etnik boyutuna karşıtlığı ifade eden anti-semitizm ile siyasi boyutuna karşıtlığı ifade eden anti-siyonizm kavramlarının kullanımı ise bir sonuç olarak çalışmanın sonuna bırakılmıştır. Bu kapsamda Türk sağ siyasetinin Yahudi milliyetçiliğine karşıt duruşunun sembolik ismi olarak Necmettin Erbakan'dan yola çıkılarak Yahudi milliyetçiliğine karşıt tavrın, anti-semitizm mi yoksa anti-siyonizm ile mi ilişkilendirilebileceğine ilişkin bir çıkarım sağlanması amaçlanmıştır. Söylem analizi yöntemi kullanılarak, Necmettin Erbakan'ın 1969-2011 yılları arasındaki her on yılı temsil eden konferans, röportaj, konuşma ve kitapları incelenmiştir. Ne var ki; Erbakan'ın söylemleri ideolojik bütünlüğü nedeniyle birbirini tekrar eder ve onaylar nitelikte olduğundan ve sınırlılıklar nedeniyle, ancak bir öncekine yeni bir argüman ekleyen metinlerden faydalanılmıştır.

1. KAVRAMLAR

Babil Sürgünü'nden sonra millileştirilip bir ırka tahsis edilmesiyle ilâhî dinlerden ayrılan Yahudilik (Taşpınar, 2013), Yahudi milliyetçiliği kanalıyla bir dinden yola çıkarak bir ideoloji oluşturma, oradan da bir ulus ve onun milliyetçilik kriterlerinin şekillendirilmesini esas almıştır. Bu kapsamda inşa edilen Yahudi kimliğinin, din ve etnik aidiyet olmak üzere iki sacayağı üzerinde durduğu ifade edilebilir. (Balpınar, 2012: 81-82). 19. yüzyıla kadar Yahudi milliyetçiliğinin daha çok karşılaşılan toplumsal ayrıştırmalar karşısında bir kimlik olarak var kalınabilmesini sağlama fonksiyonu; anti-semitizmin ortaya çıkması ile birlikte siyasallaşmış ve Siyonizmin yapı taşı durumuna gelmiştir. 20.yüzyılda İsrail devletinin kurulması ile birlikte çeşitli çevrelerce sorgulanmaya başlanan Siyonizm, İsrail devlet politikaları ile eşleştirilmeye başladıkça, artan oranda tepkisellekle karşılaşmıştır. Yahudi milliyetçiliği ile anti-semitizm, siyonizm, anti-semitizm kavramları, aşağıda ana temaları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1 Anti-Semitizm

En kabul gören tanımıyla Yahudilerin ötekileştirilmesinin adı olarak anti-semitizm, genel olarak bir ırk ve/veya bir inanan grubu olarak Yahudilere karşı yöneltilen tepkiyi tanımlarken kimi durumlarda bir Yahudi devleti olan İsrail ve politikalarına karşıtlığı ifade etmek için de kullanılabilir. Örneğin Zizek'e göre (2014:73) bizatihi bir ideoloji hatta tüm ideolojilerin babası olan anti-semitizm, Yahudilere yöneltilen "normal" önyargıyı ifade etmek, hatta İsrail'e ya da siyonizme karşı siyasi ve ideolojik muhalefeti tanımlamak için kullanılmaktadır. Lewis (2004:15) ise anti-semitizmi Yahudilere özgüleyerek, gücünü Musevilik ile Hıristiyanlık arasındaki tarihsel ilişkiden ve Hıristiyanlığın ortaya çıkışıyla ilgili popüler inanışlardan alan ve Yahudilere karşı duyulan özel ve özgün nefret türü olarak tanımlamaktadır. Benzer biçimde Satre (1998:1-8) da anti-semitizmi; bir kişinin yurdunun mutsuzluğu ve kendi özel talihsizliğinden dolayı Yahudileri sorumlu görmesi, karşılaştığı kötülüklerin ortadan kaldırılması için Yahudilerin kimi haklarının kısıtlanmasını ve onların sosyo-ekonomik pozisyonların dışında bırakılmasını, yurtdışı edilmesini ya da büsbütün yok edilmeleri gerektiğini düşünmesi üzerine kurulu bir "tutku" olarak değerlendirmektedir. Leaman ve Nyman (1998:311) ise anti-semitizmi, toplum içerisinde Yahudilerin tiksinti verici ve tehlikeli olarak görüldüğü bir ırkçılık olarak tanımlamaktadır. Genel itibariyle ister ırk ister din bağlamında olsun Yahudilere duyulan nefret olarak anti-semitizm, Yahudilerin geride bıraktığı uzun tarihsel birikim ve dolayısıyla katıldıkları yoğun etkileşimle ilişkili olarak farklı biçimlerde gelişmiştir. Nitekim Karesh and Hurvitz'e (2006:24) göre Yahudiler; Romalılar için siyasal bir tehdit, Hıristiyanlar için Tanrı katili ve Hitler için bizatihi Yahudi oldukları için sorunsallaştırılmıştır.

Anti-semitizm, modern anlamıyla ilk kez Hamburglu gazeteci Willielm Marr, (Friedrich Nietzsche'nin kayınbiraderi) Bernhard Foerster ve Fransız doğa bilimcisi Ernest Joseph Renan'ın yazılarında 1879-1880 yıllarında yer alıncaya kadar dini gerekçelere dayandırılmıştır (Herrmann,1982:225). Bu çerçevede anti-semitizmi ortaya çıkaran en belirgin faktör olarak dinin rolü, Yahudilik ve Hıristiyanlık arasındaki gerilime ilişkindir ve Yahudilerin Hz. İsa'yı öldürdüğü/öldürttüğü inancı ile İsa'nın 'İkinci Gelişi'nden önce tüm Yahudilerin ya Hıristiyan olmaları ya da deccal tarafından yok edilmelelerini öngören Hıristiyan Mesihî inanca (Şenay,2002:119) bağlanmaktadır. Anti-semitizmin çekirdeğinde yer alsada Yahudilere karşı sadece dinin kaynaklık ettiği bu karşıtlık, anti-semitizmin ön evresi olarak anti-judaizm ya

da Judeofobya olarak adlandırılabilir. Süreç içerisinde ve özellikle II. Dünya Savaşı dönüm noktası olmak üzere anti-semitizm, dini karşılıklardan ziyade sosyo-ekonomik ve siyasal çatışmaların bir uzantısı olarak belirmektedir. Bu çerçevede Arendt (2014:20) anti-semitizmin geleneksel milliyetçiliğin gerilemesiyle yükseldiğini, siyasi nedenlerle Orta ve Batı Avrupa aristokrasinin ürettiği bir tepki olarak ortaya çıktığını belirtmektedir.

Bu anlamda dini gerekçelerden ziyade, ırk faktörünün devreye sokulmasıyla biçimlendirilen bu yeni dönemde anti-semitizmi oluşturan ana kaygının siyaset ve ekonomi ile ilişki içinde olduğu ifade edilebilir. Örneğin Almanya'da Yahudiler, "ari ırk"a mensup olmaksızın ellerinde tuttıkları ekonomik kaynaklar ve üstünlükler nedeniyle, Rusya'da ise Marx'ın Yahudi olması dolayısıyla sosyalizmin yerleşmesi nedeniyle sorumlu görülmüşlerdir. Bu belirgin ayrışmaları kapsayıcı biçimde Flannery (akt.Ertan, 2012:26) tarafından anti-semitizm; 1) siyasi ve ekonomik antisemitizm, 2) Yahudilik karşıtlığını ifade eden teolojik veya dini antisemitizm, 3) Yahudi ırkına özgü niteliklere (açgözlülük, kibir ve gelenekler) gönderme yapan milliyetçi antisemitizm, 4) Holokost sırasında Naziler tarafından uygulandığı haliyle ırkçı antisemitizm olmak üzere dört biçimde karakterize edilmiştir.

1.2 Siyonizm

Nedensel olarak anti-semitizme tepki biçiminde türetilen (Zuckermann,2004) Siyonizm, Yahudileri ve onların Yahudi olmayanlarla ilişkilerini gösteren, canlandıran ve tarihlerini yorumlayan, dolayısıyla Siyonist akıma anlam veren bir sistemdir. Başka bir deyimle, Siyonist ideoloji Yahudilerin (ya da Yahudi olmayanların) Filistin'de bir Yahudi devleti yaratılmasını normal, meşru ve doğru bulmalarını ve bunu "Yahudi sorunu"nun tek çözümünü gibi görmelerini sağlar ya da sağlamayı amaçlar (Bajoit, 1982:143). Siyon² sözcüğünden gelen Siyonizmin ilk tapınağın yıkılmasından itibaren Kudüs'ü kastettiği, Yahudi geleneğinin metinlerinde geriye dönük olarak belirtmektedir (Greilsammer, 2007:7). Hatta Said'e (1982 :142) göre siyonizm, ideolojisini oluşturduğu devletin içinde devlet kurumlarından, İsrail basketbol ligine kimlerin katılıp kimlerin katılamayacağına; kimin Yahudi sayılabileceğine, kimlerin bir noktadan bir noktaya seyahat edebileceğine;

2 Süleyman mabedinin üzerine kurulduğu tepenin adı. Hristiyan inancında İsa'nın bu tepede çarmıha gerildiğine inanılır.

kimin toprağa sahip olabileceğine kadar her şeyi yöneten -ve bozan- bir düşünce sistemidir.

İlk kez 1890 yılında Nathan Birnbaum tarafından kullanıldıktan sonra ve 1896'dan bu yana siyasal anlamda kullanılan (Herrmann, 1982:220) siyonizmin kurucu babası Theodor Herzl'i harekete geçiren neden, Almanca konuşulan ülkelerde yükselen anti-semitizm olmuştur. Oldukça ciddi bir servet sahibi ve aynı zamanda Yahudi olan Rothschild'e hitaplar yazan Herzl, stratejik açıdan Yahudi sorununun bir uluslararası politika sorunu olduğunu düşündüğünden, yaptığı yolculuklar ve görüşmelerin ardından, 1897 yılında Basel'de I. Siyonist Kongreyi toplayarak Siyonist hareketin programının benimsenmesini sağlamış ve Dünya Siyonist Örgütü Herzl'in başkanlığında kurulmuştur (Greilsammer, 2007:42-46).

Yahudilerin Kudüs'e geri dönmesi ve burada bir Yahudi devleti kurulması idealinin siyasallaşarak ideolojiye dönüşmüş biçimi olarak Siyonizm, anti-semitist milliyetçi tepkilere karşı üretilmiş bir karşı milliyetçi tavır ve ulus devlet projesi olarak değerlendirilebilir. Siyonizm, din ve milliyetçilik arasında kurduğu bağ sayesinde³ dünyanın farklı coğrafyalarında dağılık biçimde yaşanan Yahudilerden, kurulması planlanan Yahudi devletinin ulusunu oluşturmaya yönelmiştir. Bu çerçevede Siyonizmin faydalandığı dinsel milliyetçilik, sadece Yahudi olanlara özgü bir millet tanımı sunmuş ve diğer

3 Genel olarak din ve milliyetçilik ilişkisi içerisinde milliyetçilik, dinsel tasavvur ve sembolizm dünyasını devşiren, evrenselliğini bu devşirdiği temelden alan bir düşünce olarak ortaya çıkmaktadır (akt.Yalçın, 2014:205). Hobsbawm'a (2010:89) göre din, ortak pratikle komünion kurmanın eski ve sınanmış bir yöntemi, başka ortak yönü olamayacak insanlar arasında bir tür kardeşlik bağıdır ve özellikle belirli insan topluluklarında üyelik işareti olarak tasarlanmıştır. Ancak yine de din, modern milliyetçilik açısından paradoksal bir çimento olmuştur. Zira milliyetçiliğin yayılmaya başladığı ilk dönemlerde din, oluşturduğu ulus-üstü bağlılık nedeniyle uluslaşma sürecine bir engel olarak algılanmış olmasına rağmen, ulusal kimlik inşa etmeyi amaçlayan pek çok ülkede milli kimliğin en başat unsuru olarak işlev görmüştür (Sadoğlu, 2016:9-10); Rieffer'e (2003:225-227) göre din ve milliyetçilik arasındaki genilimli birlikteliğin ortaya çıkmasına neden olan beş faktör bulunmaktadır. Bunlardan ilki; bir bölgenin nüfusu dini açıdan homojen olduğunda, din nüfusu birleştirici bir fonksiyon üstlendiğinden din milliyetçiliğinin gelişimi kolaylaşmaktadır. İkinci olarak; bir toprak parçası bir dini grubun atalarının yaşadığı yer olmaktan çok kutsal bir alan olarak kabul ediliyorsa, bu toprak parçası üzerinden din milliyetçiliği gelişebilmektedir. Üçüncü olarak; dini açıdan nüfusun heterojen olduğu bir alanda, dini bir grup başka bir dini gruptan dini kimliğine yönelik tehdit algıladığında din milliyetçiliği gelişebilmektedir. Dördüncü olarak; dini bir grup, farklı bir din/mezhepler çevrili bir bölgeye yerleştiğinde, komşularından algılanan/gerçek tehditler karşısında din milliyetçiliği geliştirebilir. Son olarak, dini milliyetçilik özgürlük ya da bağımsızlık hareketlerinin dinamosu olarak da gelişim gösterebilir. Ancak bu durumların tamamında milliyetçilik ve din arasındaki ilişki, dinin kendisinden ziyade toplumsal istikrar ve otorite açısından kaçınılmazlığına, dindarlıktan ziyade dinin ritüellerine ve oluşturduğu sosyolojik bağlara aynı zamanda da toplum/cemaat olma özelliğine vurgu (Bora, 1998: 58-59) yapmak üzerine kurulmaktadır.

herkese kapılarını kapamıştır (akt. Aktoprak, 2015:332). Oluşturduğu Yahudi kimliğinin ise iki sacayağı üzerinde durduğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki din, diğeri ise etnik aidiyettir. Yahudi kimliğinin dini aidiyete ilişkin etnik bir yapı üzerine inşa edilmesi, Yahudi kimliğinin zamana ve mekâna göre revize edilebilir şekilde tanımlanmasını engellemiştir. Bu konumu, dini olarak temelleri oluşturan unsurlarla (seçilmiş halk, ötekileştirme, vaad edilen topraklar, başka ulusların İsrailoğulları sayesinde var olmaları) sabitlemiştir. Dolayısıyla Yahudi milliyetçiliği, bir dinden yola çıkarak bir ideoloji oluşturma, oradan da bir ulus ve onun milliyetçilik kriterlerinin şekillendirilmesini esas almıştır (Balpınar, 2012: 81-82).

Resmî Siyonizm'in Yahudiliğin Siyonizmle eşanlamlı olduğu ve İsrail Cumhuriyeti'nin teolojik İsrail'in gerçekleşmesi anlamına geldiği biçimindeki iddialar (Herrmann, 1982:224) yanında, bugün için 1967 öncesi sınırlara çekilmeyi, başkenti Batı Kudüs olan ve Filistin'de iki devletli çözümden yana olan İsrail'i yani Yeni İsrail tahayyülünü benimseyen ve neo-Siyonist hegemonyaya karşıt bir duruşun post-siyonizm adıyla (Çakmak, 2015:274) tartışılmakta olduğunu da belirtmek gerekir.

1.3 Anti-Siyonizm

Üzerinde mutabakat sağlanamamış bir kavram olarak anti-siyonizm, literatürde anti-semitizm ile eş anlamlı olarak kullanılabilirdiği gibi, anti-semitizmden farklı olarak salt İsrail devleti ve politikalarına karşı olmak manasında da kullanılabilir. Örneğin Lewis'e (2004:284) göre, 19. yy'de dinsel olarak ifade edilen Musevilik karşıtlığı, gerici ve demode olarak görülmeye başlanınca yerini daha modern ve seküler çevrelerde güncel ve bilimsel olduğu düşünülen ve ırksal olarak ifade edilen anti-semitizme bırakmıştır. Günümüzde ise ırksal anti-semitizmin yerini anti-siyonizm almıştır. Anti-siyonizmde daha önce dinin sonra da ırkın işgal ettiği yeri siyaset doldurmaktadır. Benzer biçimde Laqueur (2006:7) de anti siyonizmin, anti semitizmden farklı olmadığını, Stalinist dönemin sonunda anti-Siyonizmin sadece anti-semitizmin eş anlamlısı haline geldiğini, bugün ise yasal ya da siyasal nedenlerle açıkça Yahudi karşıtı sloganlar yerine anti Siyonist sloganların tercih edildiğini belirtmektedir. Buna karşın Herf (2007:x) anti-semitizmden farklı olarak anti-siyonizmi bir Yahudi devletinin meşruluğunun reddi olarak açıklamaktadır. Benzer biçimde Hirsh (2007:16), anti-siyonizmi bizatihi İsrail devletinin varlığına ya da meşruiyetine karşıt olmak manasın-

da kullanmaktadır. Wistrich (2004:28) de anti-siyonizm ve anti-semitizmin birbirinden farklı iki ideoloji olduğunu savunmaktadır. Wistrich'e (1990:1-2) göre, anti-siyonizm Filistin'in bölünmesini merkeze alarak 1970'lerden itibaren açık biçimde yükselişe geçen bir ideolojidir. İslam dünyası açısından bu ideoloji, dini değerlerin erozyonu ve Müslüman kimliğin yaşadığı krizin nedeni olanı olarak görülen siyonizme karşı olmayı ifade ederken; Batı dünyası açısından Hıristiyan kimliği, kiliseler, Hıristiyan kimliği, Yahudi-Hıristiyan ilişkileri gibi dini konularla ilişkili olarak siyonizme karşı olmayı tanımlamaktadır.

Bu çalışmada da kabul edilen anlamıyla Filistin topraklarında İsrail devletinin varlığına ve dünya genelindeki siyonist politikalara karşı çıkan siyasal bir tutum hatta ideoloji olarak anti-siyonizmin, içerik ve beslendiği kaynaklar bakımından önemli ölçüde farklılıklar taşıdığı ifade edilebilir. İlk olarak anti-semitizm, ister bir din ister ırk olarak değerlendirilsin, Yahudi varlığının sorunsallaştırılmasına dayanmaktadır. Buna karşın anti-siyonizmde sorun, Yahudilerin varlığı değil, İsrail devletinin varlık kazanma biçimi ve uyguladığı politikalarıdır. Dolayısıyla anti-semitizm etnik, anti-siyonizm siyasal algılama biçimine dayanır. Anti-semitizm, Yahudilerle aynı toplumun üyesi olmak ve yerleşik iktidara Yahudilerin tehdit olarak görülmesi ile biçimlenmişken; anti-siyonizm İsrail devletinin kendisinin tehdit olarak görülmesi ile biçimlenmektedir. Bir başka ifadeyle anti-siyonizm, Yahudilerle değil İsrail devleti ile etkileşimin ürünüdür. Bu manada, Siyonist politikalara karşı olan Yahudiler (Hasidikler) olduğu gibi, liberal hümanistler, sosyalistler, ideolojik bağlamda İslamcılar ve dini bağlamda Hıristiyanlar da anti-siyonist duruş alabilmektedirler.

2. ANTI-SEMİTİZM VE ANTI-SİYONİZM ARASINDA ERBAKAN: TEMATİK BİR ANALİZ

2.1 Düşmanı Tanımlamak

Öncelikle belirtmek gerekir ki; Necmettin Erbakan'ın siyasi düşüncesinde Yahudi milliyetçiliğine karşı duruş, keskin hatlarıyla sürekli biçimde var olmuştur. Ancak Erbakan'ın hiçbir söyleminde ya da Erbakan'a ait hiçbir yazılı kaynakta, "Yahudi milliyetçiliği" kavramı yer almaz. Hatta dikkat çekici biçimde Yahudi kavramı, çoğunlukla sözlü söylemlerde yer bulmasına karşın, yazılı kaynaklarda mümkün olan en asgari mertebede kullanılmıştır.

Bu nedenle Erbakan'ın siyasal düşüncesinde Yahudi milliyetçiliğine ilişkin karmaşık bir terminolojik zemin bulunmaktadır.

Erbakan'ın Yahudi milliyetçiliğini siyasal dile aktarmada kullandığı ana kavram, Siyonizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, 2000'li yıllardan itibaren nefret söylemi kapsamında değerlendirilmenin önüne geçmek için, Siyonizm kavramı yerine "ırkçı emperyalizm" kavramı tercih edilmiştir. Bu terminolojik değişim Erbakan'ın siyasal söylemlerine yerleşmiş olmasına rağmen, kavramların Erbakan tarafından geçişken biçimde kullanıldığını da belirtmek gerekmektedir. Örneğin Erbakan'ın saptanabilen ırkçı emperyalizme ilişkin tek tanımlama biçimi şöyledir:

"İrkçi emperyalizm 5767 sene evvel, Mısır'da yaşayan Ben-i İsrail kabilesine firavunların yaptığı zulüm karşısında, kabala adlı bir beni İsrail'in yazmış olduğu kitaptaki prensiplere dayanan insanlara Siyonist denir. Siyonizm budur" (Erbakan, 2011:14).

Buradan da anlaşılabilirdiği kadarı ile Erbakan açısından Siyonizm ve ırkçı emperyalizm arasında niteliksel bir farklılaşma bulunmamaktadır. Ancak Erbakan'ın Siyonistler ya da ırkçı emperyalistlerden kimi kastettiğinin anlaşılması, bir diğer ifadeyle Yahudi milliyetçiliği konusunda öznesini etnik ya da siyasal manada nasıl tanımladığının belirlenebilmesi açısından, Musevilik ve Yahudiliğe yüklediği anlama bakmak gerekmektedir.

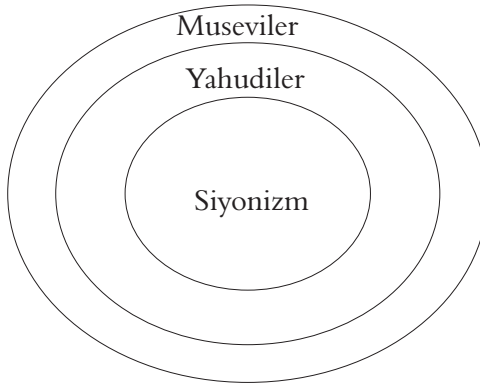
Erbakan'ın Musevilik ile ilgili doğrudan bir söylemi ya da yazılı metni olmamakla birlikte; *"Bizim inançlarımıza göre ister Musevi ister Hristiyan veya başka bir dine mensup olsun veya hiçbir dine bağlı bulunmasın herkesin yaşama hakkı, düşünce ve inanma hakkı ve mülkiyet hakkı vardır. (...) Bu bakımdan Musevi cemaatinde bu hakları pek tabii olarak teminatımız altındadır."* (Erbakan, 1991:64-65) ifadesi, açık biçimde Museviliği semavi bir din olarak gördüğünü ortaya koymaktadır ve "Yahudi cemaati" yerine "Musevi cemaati" kavramsallaştırmasına başvurması oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca dini bir kimlik olarak tanımladığı Musevi cemaatine ilişkin hakları da, olumlu nitelemeler kullanılmak suretiyle teminatı altında görmesi oldukça anlamlıdır.

Buna karşın Erbakan'a göre Yahudilik, Musevilikten daha önceye dayanan ırk temelli bir inançtır: *"Yahudiler, Tevrat'tan çok daha önceleri, kendilerinin bütün ırklardan üstün olduklarına ve dünyanın gerçek sahibi olduklarına inanmaktaydılar. Yahudi geleneklerinin ve ideolojisinin temel kitabı olan Kabbala, Tevrat inmeden çok daha önceleri bu sapkın inançlar üzerine kurularak yazılmıştır. Daha sonra bütün insanları eşit kılan Tevrat'ı da Yahudi hahamları değiştirmişler ve bu Kutsal*

Kitap'a üstün ırk inançlarını eklemişlerdir" (Erbakan, 1996:26). Benzer biçimde Erbakan'ın Yahudiliği, Musevilikten farklı olarak değerlendirdiğini, bir başka ifade ile Yahudiliği bir başka din olarak gördüğünü ortaya koyan ifadesi şöyledir: *"Yahudi dini, tamamen gelenekler üzerine kurulmuştur. Bir Yahudi için din, Allah'ın hoşnutluğu ve yakınlığından çok, üstün ırk inancını ve koyu gelenekleri ifade eder"* (Erbakan, 1996:29). Bu çerçevede Erbakan'ın Yahudiliğe ilişkin ilk yaklaşımı, önce ırki ardından da dini bağlamda tanımlamak biçimindedir.

Erbakan'ın Yahudiliğe ilişkin sunduğu etnik tanımlama belli ölçülerde eleştirel nitelik taşısa da esas tartışma noktasını dini inanç üzerinden biçimlendirilmiş siyasal tasavvur oluşturmaktadır. Bütün Yahudileri hedef almayacak biçimde Erbakan siyonizmi, *"Bazı sapık Yahudilerin dünyaya hâkim olma plan ve politikaları"* (akt. Akkiraz,2016) olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Erbakan'ın (1996:26) bir diğer Siyonizm tanımlaması şöyledir: *"(... Yahudilerin insanlara karşı duyduğu nefret ve üstünlük hırsının adı"*.

Bu çerçevede Erbakan'ın Siyonistlerden kast ettiği öznenin, tüm Yahudiler olmadığı da görünürleşmektedir. Bir başka ifade ile Erbakan, Yahudiler ve Siyonistleri eş anlamlı olarak kullanmaz. Dolayısıyla Erbakan için bütün Siyonistler Yahudi'dir, ancak bütün Yahudiler Siyonist değildir. Tam da bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir ayrıntı, Erbakan açısından Museviliğin, Siyonistler tarafından retorikleştirilmesidir. Erbakan'a (1975:248) göre *"Kendilerine "Musevi" dedikleri halde, bugünkü Musevilerin dünyayı kendi hegemonyasına almak isteyen, planlı olarak çalışan Siyonist kısmı tepedeki idarecilerinin elinde tuttukları Tevrat, Musa Aleyhisselam'a gelen Tevrat değildir ve bunların da Musa Aleyhisselam ile bir alakaları yoktur"*.

2.2 Siyonizmi Sorunsallaştıran Düşünsel/İdeolojik/İnançsal Nedenler: Neden Siyonizm?

Özü itibari ile Erbakan'ın Siyonizm'e yüklediği anlam, tıpkı Said'de (1982:142) olduğu gibi her şeyi yöneten –ve bozan- bir düşünce sistemi oluşudur. Erbakan'ın siyasi düşüncesinde Siyonizm, kendi çıkarına uygun olan her durumu/şeyi oluşturan ve/veya koruyan, kendi çıkarına uygun olmayan her durumla/şeyle mücadele eden ve/veya ortadan kaldırmaya çalışandır. Bu kapsamda, dünyadaki mevcut ekonomik sistem, Erbakan'ın deyimiyle “faizci kapitalist düzen”; mevcut demokrasi uygulamaları, Erbakan'ın deyimiyle “demokratür”; Osmanlı devletinin yıkılması, Lozan'ın imzalanması, 28 Şubat ve Refah Partisi'nin kapatılması; Kıbrıs, Bosna, Azerbaycan, Keşmir, Filistin'de yaşananlar; Afganistan ve Irak'ın işgalinin sorumlusu siyonizmdir. Ancak Erbakan'ın siyonizm'e karşı durması, siyonizmin yapıp ettikleri kadar ve bundan daha da fazla düşünsel arka planı ile ilişkili görünmektedir. Erbakan'a göre Siyonistler (2010, 11-27); “Allah'ın asıl kullarının kendileri olduğuna, diğerlerinin ise kendilerine köle olmak için yaratıldıklarına inan” dıkları için “son 350 yıl esnasında attıkları adımlarla da hâlihazır sömürü düzenini kur”muş “bu düzeni ısrarla koru”maktadır. Ancak bundan daha önemlisi Erbakan'a (1991b, 181) göre, siyonizm/ırkçı emperyalizm tarafından yapılandırılan günümüzün Batıl düzeni, son olarak İslamiyet ile inşa edilen Hakka dayalı sistemi yok etmek istemektedir. Zira İslam, temelde hakkı üstün tutan bir din olduğundan, sömürüye müsaade etmediğinden ve herkesin hakkının kendisine verilmesini istediğinden emperyalizm ve siyonizm, Müslümanlığı kendisine engel kabul etmektedir.

Erbakan'ın siyonizme karşı tavrını açıklamakta kullandığı hak ve batıl kavramları, Kur'an'da yer alan “De ki: *“Hak geldi, batıl yok oldu. Şüphesiz batıl, yok olmaya mahkûmdur.”*”⁴ ayetine dayanmaktadır. Kur'an'da yer verilmiş olan hakkın batıla üstün geleceği inancı; Sırma'nın (2010) açıkladığı peygamberlerle devamlı olarak uğraşan, Allah'ın mesajının insanlara ulaşmasına engel olan tağutların⁵, inananları rahat bırakmamasıyla ve her iki taraf arasında sürekli bir mücadelenin varlığıyla ilgilidir. Hak-batıl ya da tebliğ-işkence mücadelesi veya Peygamber-tağut çatışması olarak adlandırılan bu durum, Allah'ın nizamını isteyenlerle, tağutlar nizamını arzulayanlar arasındaki sonsuz ve kıyamete dek sürecek olan kavgadır. Bu anlamda Hourani'nin (1994, 22) de belirttiği gibi; gerçek bir Müslüman için tarih, dünyevi neticelere yö-

4 İsra Suresi:81

5 Allah'a karşı olan her şey

nelmiş, tabii dayanışma ile bir arada tutulan ve krallarca yönetilen cahiliye toplumunun ideal İslam toplumunca tasfiye sürecidir⁶.

Bu çerçevede Erbakan'ın Yahudi milliyetçiliğine karşı tavrının altında yatan, onların İslam'ı ve İslam'ın kurduğu düzeni yok etmeye çalışmasıdır. Terminolojik olarak 80'li ve 90'lı yıllarda İslamcı söylemin en sık başvurduğu kavramlardan biri ve daha müphem bir kavram olan "tağut"un yerine, onu somutlaştırıcı kavram olarak siyonizm/ırkçı emperyalizmin seçilmesi; Türkiye'deki siyasal sistemin müdahaleleriyle sıkça karşılaşan ve partileri kapatılan Necmettin Erbakan'ın kendisini ve Millî Görüşü söylem düzeyinde savunma refleksi olarak değerlendirilebilir. Bir başka ifade ile Erbakan'ın siyonizme karşı duruşunun altına yatan ana neden, Siyonizm'i "tağut" olarak görmesi ve onun İslam'ı yok etmeye çalıştığını düşünmesidir. Bu çerçevede Erbakan'ın Siyonizm ile siyasal ilişkisini kuran nedeninin, bizzatı İslami ideolojinin kendisi olduğu ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle, İslami inanç ve düşüncenin tezahürü olarak Hak-Batıl mücadelesinin kabulü ve bu mücadelede siyonizmin batıl olarak işaretlenmesinin nedeni, siyonizmin yanlış inanç temelleri üzerine inşa edilmesi ve kaynağını Tanrıdan değil insan doğasından edinmiş olmasıdır.

2.3 Siyonizmi Sorunsallaştıran Pratik Nedenler: Siyonizm Neden

Düşmandır?

Dünyada halen varlığını koruyan İslam inancıyla bağdaşmayan ve kaynağını insan doğasından edinen çok sayıda inanç sistemi olmasına rağmen, Erbakan'ın neden merkezine siyonizmi aldığı sorusunun yanıtı, yine Erbakan tarafından siyonizmin yanlış inanç temeli üzerine inşa ettiği uygulamaları olarak verilmektedir. Bir başka ifade ile kaynağını insan doğasından edinen inanç sistemleri dini manada batıl olmakla birlikte, siyonizmi onlardan farklı kılan, kendini var etmek ve önündeki engelleri yok etmek üzerine oluşturduğu siyasal amaçları ve politikalarıdır:

"5000 yıldan beri güttükleri gayeleri (...) "biz Cenab-Hakk'ın gerçek kullarıyız, diğer kullar bize köle olsun diye yaratılmıştır" (...). "Biz Efendi olacağız, herkes bize köle olacak. Bu ebedi dünya hâkimiyetine Arz-ı Mevud'u"

6 Buna uygun olarak Necmettin Erbakan'a (2010, 15) göre de; insanlık tarihinde doğru hak anlayışının egemen olduğu dönemlerde banış hâkim olmuş, yanlış hak anlayışının hâkim olduğu dönemlerde ise insanlara zulmedilmiş; savaşlar ve çatışmalar devam etmiştir. Bu nedenle doğru hak anlayışının olduğu dönemlere "Hakkın üstün Olduğu Dönemler", yanlış hak anlayışının hâkim olduğu dönemlere ise "Kuvveti Üstün Tutan Zihniyetlerin Hakim Olduğu Dönemler" denilmektedir.

7 Arz-ı Mevud, Yahudilerin Tanrı tarafından kendilerine vaat edildiğine inandıkları topraklar.

kontrolümüz altına almakla ulaşacağız.” Nedir bu Arz-ı Mevud?: İsrail bayrağı üzerinde gösterilmiş. İki tane mavi çizgiden biri Fırat’ı biri Nil’i gösteriyor. Ne diyor bu bayrak? “Biz; Türkiye dahil, bütün Orta doğuyu kendi kontrolümüz altına alacağız. Bunu aldığımız zaman dünya hakimiyetimiz teessüs edecek. 5000 yıldan beri bunun için hazırlanıyorduk. Şimdi Arz-ı Mevud topraklarını İsrail’e dahil etmemiz lazım. Eee bunun vakti geldi. Çünkü dünya tek kutupludur. Bu gücü temsil eden Amerika avucumuzun içindedir. O halde bir bir Arz-ı Mevud üzerindeki ülkeleri yok edelim ve hangi ülkede hangi yönetim varsa onu ifna edelim, yerine kendi yönetimimizi kuralım.” (Erbakan, 2003).

Erbakan’ın söyleminden de görülebileceği gibi, siyonizmin kendisini var etmeye yönelik amaçlarının ana kaynağı, dini bir argüman olarak Arz-ı Mevud inancıdır. Bu noktada dikkat çekici olan, din milliyetçiliği üzerine inşa edilen siyonizmin politik uygulamalarına, Erbakan’ın din merkezli ve aynı zamanda siyasal bir muhalefet üretmiş olmasıdır.

2.3.1 Siyonizmin Kendisini Var Etmesine İlişkin Uygulamaları

Erbakan’a göre, Siyonizmin kendisini var etmeye yönelik politikaları/uygulamaları siyasal ve ekonomik düzlemde dünyanın kontrol altına alınmasına yöneliktir.

Siyonizmin ilk olarak yaptığı şey, dünya ekonomisini yönetmektir⁸. Erbakan’ın (2010,30) “faizci kapitalist sistem adını verdiği sömürü düzeninde Siyonizm, ülkelerin zenginliklerini yedi araç kullanarak sömürmektedir: Dolar, Amerikan tahvili, ülkelerin merkez bankası rezervlerinin ellerinden alınıp kullanılması, ulaştırmadan alınan sömürü paraları (insanların seyahati karşılığı alınan harçlar: uçakla IATA %9, gemiyle LOYT %9, Para transferleri %1, Akreditifler %5), devletlere verilen borçlardan alınan faizler, kıymetli yatırımların satın alınması, teknolojik ürünlerin yüksek fiyatla satılması ve bütün dünyada yapılan alışverişlerin bedelinin yarısının alınmasıdır. Bu araçlar vasıtasıyla, ABD ekonomisi denetim altına alındığından, dolar istenildiği gibi basılıp piyasaya sürülmektedir. Bugünkü dolar, altın veya belli bir mal ile tanımlanmadığından, dünya hâkimiyetini karşılıksız dolar ve işbirlikçi mekanizmalar ile istediği gibi kurmuşlardır.

Faizci kapitalist sistem ile dünyayı ekonomik olarak yöneten Siyonizmi “timsah”a benzeten Erbakan’a (2009) göre bu timsahın üst çenesi ABD, alt çenesi AB, kuyruğu İsrail, gövdesi ise bir takım Müslüman ülkelerin yö-

8 Dünya emperyalizmini kontrolleri altına almış olan Siyonistler, faizci kapitalist düzen aracılığıyla bütün insanları sömürmekte, emperyalist devletler aracılığıyla da yeryüzünde siyasi hâkimiyetlerini sürdürmektedirler (Erbakan, 1991c, 2)

neticileri, gazetecileri, iş adamları ve bankacılarıdır. Özellikle Irak savaşından sonra ülkeleri doğrudan işgal etmenin ekonomik maliyetine katlanmak istemeyen Siyonizm/ırkçı emperyalizmin, bu noktadan sonra kullandığı enstrüman demokratür oyunu olarak belirginlik kazanmaktadır. Erbakan'ın (2010b), "halkın idareye alet edilmesi" olarak tanımladığı demokratür; "Halkı aldatıp, çeşitli medya oyunları, çeşitli tertiplerle, halka "siz seçiyorsunuz, kendiniz getirdiniz" dedirtmek suretiyle istediğini yaptırmaktır (Erbakan,2010c). Demokratür⁹ ile Siyonizm, medyayı, kamuoyu yoklamalarını ve diğer araçları da kullanarak halka kendi istediği idarecileri seçtirmekte, seçtirdikten sonra da onları istediği gibi kullanmakta, dünyaya hükmetmektedir (Erbakan,2011c).

Buna ek olarak Erbakan, faizci kapitalist sistem ve demokratür stratejilerinin uygulanması ve devam ettirilebilmesi için Siyonizm'in kurduğu bir kurumsal yapının varlığını da hedefine almaktadır. Erbakan'a (2010a) göre yan tarafta yer alan piramitte gösterilen kurumlardan oluşmaktadır ve bu kurumlar aracılığıyla mevcut dünya düzeni yönetilmekte ve denetlenmektedir¹⁰. Ayrıca Erbakan'a (2010a:29) göre ABD 1 doları üzerindeki piramit de mevcut dünya düzeninin yapısını göstermektedir ve dolar Siyonizm'in dünyayı sömürme aracıdır.

Erbakan'a göre Siyonizm'in uygulanmasındaki önemli bir aktör olarak mason localarına yer vermiş olması ayrıca dikkate değerdir. "*Dünya Siyonistleri (...) planı tatbik etmek için bir yandan masonluğu icat etmişlerdir ve bunun vasıtasıyla bütün milletlerin içerisine kök salmışlardır, düzeninin de bütün milletler içerisinde yürütmesini mason locaları vasıtasıyla gerekli tertibatı almaya gayret etmiş-*

9 "Ne demokrasisi? Sizin yaptığımız aldatmacadan başka bir şey değil. Şu medyanın haline bak! Bu nasıl demokrasi? 40 tane senin gazeten olacak, benim bir tane gazetem olacak... Senin 40 tane televizyonun olacak, benim bir tane olacak... Her şey senin elinde olacak... Her şeyi ona göre tanzim etmiş olacaksın... Haydi, gel oynayalım... Böyle oyun mu olur? Neden eşit şartlarda oynamıyor? Neden eşit değil? Çünkü şartları eşit yapamazsınız. Eşit şartlarda bir gün dayanamazsınız." (Erbakan,2006)

10 Erbakan'a göre (2010a, 29-30), piramitte hiç görünmeyenler adı ile anılanlardan 300'ler Kulübü, dünyanın en zengin 300 siyonistinden oluşmaktadır: ABD'de Rockefeller, İngiltere'de Rothschilds, Fransa'da onun teyzesinin oğlu Rotschilids, İtalya'da Agnelli, Japonya'da Mitsubishi gibi... 300'ler Meclisinin dünyanın yönetimiyle ilgili verdiği kararlar, 33 hahamdan oluşan meclise sunulur. Bu hahamlar meclisinin 13 bakandan oluşan Bakanlar kurulu vardır. En tepede ise 3 hahamdan oluşan bir başkanlık divanı bulunmaktadır. Bu 4 gizli kuruluş toplantılarını sadece İsrail'de yapmaktadır. Bu gizli yapılmadan ziyade Erbakan'ın görünen ile ilgili somutlaştırmaları oldukça dikkat ve ilgi çekicidir. Örneğin Bnai B'rith, siyonizmin dünya çapındaki çıkarları gözetmek ve siyonizmin dünya hakimiyeti hedefini sağlamakla görevlidir. Bu amaçla 13-21 yaş arası gençlere siyonizmi aşlar ve Türkiye'deki temsilcisi Fakirleri Koruma Derneğidir. Bnai B'rith ve Bilderberg'den oluşan ara yönetim kademesine bağlı alt kuruluşlar ise NATO, AB, CFR (Dış İlişkiler Konseyi), CIA, Business Round Table, AIPAC (Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi) ve Trilateral (düşünce kuruluşu)dir (Erbakan, 1996,47-59).

lerdir.” (Erbakan, 1971). Bu noktada Türk sağ siyasetinin sıkça vurgu yaptığı Masonluk kavramının, Necmettin Erbakan tarafından eleştiri haline getirilmesinin kaynağında, Siyonizm ile kurduğu düşünülen bağlantı olduğu belirginleşmektedir.

2.3.2 Siyonizmin Önündeki Engelleri Yok Etmek Üzerine Uygulamaları

Erbakan açısından Siyonizm, kurduğu siyasal, ekonomik ve kurumsal yapı ile dünyayı yönetirken aynı zamanda, önünde engel olarak gördüğü her şeyi ortadan kaldırmaya da çalışmaktadır. Bunu yaparken belirgin iki araç kullanmaktadır. Bunlardan ilki demokratür ya da demokrasi retoriği ve faizci kapitalizmi kullanarak sömürgeleştirmek; bunu başaramadığında ikinci yol olarak parçalara bölerek yok etmektir. Bunlara ek olarak Siyonizm, İslam’ın kendisini yok etmeye yönelik üçlü bir strateji takip etmektedir.

Siyonizm’in ilk hedefi olarak görülen İsrail’in kurulması düşüncesinde¹¹ de en önemli engel Osmanlı imparatorluğu olarak görülmüştür¹². Osmanlı İmparatorluğunun Siyonizm tarafından yıkılmasının ardından bu kez, amacı Sevr’in uygulanması olan Lozan anlaşması imzalatılmıştır¹³. Bu şekilde de amacına ulaşamayan Siyonizm, bu kez Millî Görüş’ü yok etmeye yönelmiştir. Bu çerçevede 28 Şubat ve Refah Partisi’nin kapatılması, Siyonizm’in Anadolu’dan İslam’ı çıkarmak üzere kurguladığı oyunun birer parçasıdır¹⁴.

11 Dünya Yahudilerine birlik çağrısı olan ve Theodor Hertzal isimli bir Yahudinin öncülüğünde Bazel Sıhri-noce ile başlayan Siyonizm Hareketi Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Filistin’den küçük bir toprak parçası satması karşılığında II. Abdülamid’e büyük paralar teklif etmiş, Hertzal, Abdülhamid tarafından kovulmuş olmasına rağmen ümitsizliğe düşmemiş ve 1897 yılında yani İsrail’in kuruluşundan 50 yıl önce ilk Siyon Kongresini toplamıştır. Bu kongreden sonra 50 yıl içerisinde Filistin topraklarında İsrail devleti kurulması için bir karar çıkmıştır. (Erbakan, 1991b, 199-200)

12 İsrail’in kurulması için en büyük engel, Osmanlı Devleti olarak görüldüğünden, ilk hedef Osmanlı olarak belirlenmiştir. Planın uygulanabilmesi için görevlendirilen İtalyan mason locası başkanı Emanuel Karasoy, Selanik’e yerleşmiş ve burada ilk mason locasını açmıştır. Bunun arkasından II. Meşrutiyet ilan ettirilmiş ve açılan meclise Emanuel Karasoy Selanik Milletvekili olarak girmiştir. Milletvekili olmasının ardından da bir yıl içinde Osmanlı’nın yıkılmasını sağlayacak kararlar çıkarılmıştır. Bundan sonra Osmanlı Devleti’nin yönetimi fiilen İttihat Terakki’nin, Batı taklitçilerinin eline geçmiştir. Osmanlı yıkılmadıkça İsrail’in kurulmayacağına bildiklerinden, hiç lüzum yokken, Osmanlı Devleti savaşa sürüklenmiş, Osmanlı yıkıldıktan sonra da Müslüman ülkeleri işgal edilmiştir (Erbakan, 1992)

13 Lozan imzalanırken yalancaktan imzalandı. Asıl olanın Sevr olması planlandı. (...) Anadolu insanını aç bırakacaksın bir, İşsiz bırakacaksın iki, Borca esir edeceksin üç, Dininden uzaklaştıracaksın dört. Böylece yumuşak lokma yapıp yutacaksın, bu kadar telafiyat vermeyeceksin, kolayca yutacaksın. Hayim Nahum Doktrin bu. İşte 90 senedir üzerimizde bu doktrin uygulanıyor.” (akt. Can, 2011b)

14 Siyonist/ırkçı emperyalistlerin Arz-ı Mev’ud planına “ulaşmak için en çok önem verdikleri konu RP’yi bölmek idi. (...) Dış mihraklar[ın] (...) 1997 yılının Ocak ayında (...) planladıkları hususlar (...) mucibince Refah Partisi’nin bölünmesi planlı olarak yürütülmüştür.” (Erbakan, 2003)

Benzer biçimde İslam dünyasında yaşanan savaşların sorumlusunu da Siyonizm olarak gören Erbakan'a göre yine amaç; ya İslam'ı ortadan kaldırmak¹⁵ ya da İslam dünyasını sömürgeleştirmektir¹⁶. Öte yandan, Siyonizm'in İslam'ın kendisini yok etmeye yönelik uyguladığı üçlü strateji ayrıca önem taşımaktadır.

"[Siyonizm] İslam'ı ortadan kaldırmak için ne yapacak? Bütün gücüyle çalışıyor. Üç türlü ortadan kaldırır İslam'ı Allah muhafaza buyursun. Bir tanesi, yasaklamak suretiyle ortadan kaldırılır. İkincisi değiştirilmek suretiyle ortadan kaldırılır. Üçüncüsü ise ılımlı İslam diyerek aldatmak suretiyle ortadan kaldırılır "(akt. Can, 2011b). "Siz namaz kılacaksınız, oruç tutacaksınız fakat Siyonizmin kurduğu düzene karşımayacaksınız. Bunlar dünyanın hâkimi olacak, siz köle olacaksınız. (...) Müslümanlık kölelik kabul etmez." (Erbakan, 2007b).

Erbakan'ın bu söylemini anlamlı kılan ve açıklanması gereken nokta, devamında getirdiği Siyonizm'e karşı mücadele yöntemine ilişkindir ve doğrudan siyasi kimlik oluşturulması bağlamında ana perspektifi sunmaktadır.

"(...) [cihad] bütün insanların saadeti için yeryüzünde hakkın hakim olması bakımından bir disiplinli topluluk halinde bütün gücüyle çalışmak demektir. Bunu yapmak aynen namaz kılmak gibi bir Müslüman için bir vebidir" (Erbakan, 2010). "Namaz dinin direği cihad ise zirvesidir. Biz siyaset değil cihad yapıyoruz." (Erbakan, 2011c).

Bu çerçevede Erbakan'a göre namaz kılmak, oruç tutmak gibi bireysel ibadetlerden ibaret bir Müslümanlık, mevcut Siyonist sistem içerisinde ancak Siyonizm'in istediği "ılımlı İslam" modeliyle özdeşlemlenerek eş anlamlıdır. Dolayısıyla bir Müslümanın bugünün koşullarında yapması gereken şey; Erbakan'ın yaptığı gibi siyaseti araçsallaştırarak cihadın¹⁷ özü olarak sunulan "batıl" mücadelede, cihadı da kapsayan bir siyasi kimlik oluşturmasıdır.

15 "Görüldüğü gibi Bosna`da oluk oluk kanlar akıyor, İslam'ı ortadan kaldırmak için, Azerbaycan`da oluk oluk katliam yapılıyor. Niçin, İslam'ı ortadan kaldırmak için. 19 seneden beri baş içinde yaşayan Kıbrıs şimdi aynen Bosna`ya benzetilmek isteniyor. Niçin, İslam'ı ortadan kaldırmak için. Cezayir`de zulümler yapılıyor. Niçin? İslam'ı ortadan kaldırmak için. Filistin`de, Keşmir`de zulümler 40 yıldan beri artarak devam ediyor. Niçin? İslam'ı ortadan kaldırmak için." (Erbakan, 2011b)

16 "Neden Amerika, Körfez'e bir anda 500 bin asker getiriyor? Niçin Kuveyt'in işgali II. Cihan Harbinden sonra en büyük mesele oluyor? Çünkü orda büyük petrol rezervi var, çünkü Körfez ülkelerinin Amerika ve Batı bankalarında 700 milyar dolar var. 'Ben bu serveti kendi maksadım için kullanacağım' diyor. Maksud nedir? Geri kalanlara krediye verip, onları sömürmektedir. 'Bu servet benim elimden çıkarsa, dünyada kurduğum denge bozulur, onun için benim için çok önemlidir' diyor. Gösterdiği zahiri sebebin de hiçbir kıymeti yoktur. Efendim haksız yere Kuveyt işgal olmuş da, gelmiş bunu kurtaracakmış... (...) Neredeydin sen bu İsrail, 40 senedir, bu kadar haksız yerleri işgal ettiği zaman? Bu "hakperest" Amerika neredeydi?" (Erbakan, 1989b)

17 Cihad kavramının tarihsel yörüngesi bağlamında VII. yy. erken İslam döneminin cihad anlayışıyla paralellik gösterir. Zira Necmettin Erbakan'ın cihad savunusu, VII. yy cihadının öğretici, teşvik edici, daha

SONUÇ YERİNE: GENEL DEĞERLENDİRME

Türk sağ siyasetinin en belirgin referans noktalarından biri olmasına rağmen, üzerinde durulmayan bir durum olarak Yahudi milliyetçiliğine karşıtlık, bu çalışmada Necmettin Erbakan temsilinde incelenmiştir. Bu kapsamda Erbakan'a ait yazılı metinler söylem analizi yoluyla incelenmiştir. Böylelikle Yahudi milliyetçiliğine karşıtlığın nedenleri ve niteliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Necmettin Erbakan'ın Yahudi milliyetçiliğine karşıtlığı iki ana nedenle açıklanabilir. Bunlardan ilki; Yahudiliğin Museviliği tahrif ederek ırk temelinde dayalı bir din olarak kurgulanmış olmasıdır. İslami inanç bağlamında batıl olarak değerlendirilen bu durumun, Erbakan tarafından siyasal bir sorun haline getirilmesi ise bu batıl inancın kabul ve uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Buna göre kendilerinin efendi, diğer insanların köle olduklarına inanan Yahudilerden bazıları, dünyayı kendi egemenliklerine almak için siyonist düşünce sistemini kurmuşlardır. Siyonist düşünce, egemenliğini sağlamak ve sürdürmek için önünde engel olarak gördüğü her şeyi, en çok da İslamiyet'i ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla insanlık tarihiyle eş süreçli bir mücadele olarak Hak-Batıl mücadelesi, bugün Siyonizm ve İslam arasında cereyan etmektedir. Aynı zamanda Erbakan'ın ürettiği bütün politika ve uygulamaların da teorik çerçevesini oluşturan bu yaklaşım; özü itibari ile doğruluğu ispatlanamayan ancak aksinin de ispatı mümkün olmayan bir argümanlar bütünü oluşturmuş ve siyasal anlamda belirgin sonuçlar üretmiştir.

İlk olarak ne diğer siyasi aktörlere ne siyasal rejime ne de ekonomik yapıya doğrudan muhalefet etmeden, tüm sorunları Siyonizm'in sonucu olarak görme, Erbakan ve hareketini hem sistem baskılarından muaf tutmuş hem de diğer aktörlerden ayırtmıştır. Osmanlı'nın yıkılmasından Lozan'ın imzalanmasına, Millî Görüş partilerinin iktidar sorunsalı ve parti kapatmalarından İslam ülkelerinin içinde bulunduğu duruma ve hatta uluslararası konjonktür ve onun yapılandırılmasına varan oldukça geniş bir perspektifte her sorunun temel kaynağı olarak siyonizm'in konumlandırılması, herkesçe bilinen "ötekinin gazabından" korunmayı sağlamıştır. Ayrıca liberal ya da Marksist sistem eleştirilerinden farklılaştırılmış içerikte siyasal zemin yaratan Siyonizm eleştirisi, mevcut siyaset ve siyasetçilerden kolayca ayırt edilmeyi sağlayan alternatif bir ideoloji oluşturmuştur. Üstelik siyasetin günlük

---

yüksek dindarlığa ulaşmak için bireysel yükümlülük tanımlayıcı ve cihadı kolektif İslami yükümlülük olarak gören niteliklerini barındırır (Arpacı, 2012:243).

dilini kullanmayan ve karmaşık ilişki ağları ile gündemi yorumlayan Türk siyasetindeki bu benzersiz ideoloji; Erbakan ve takipçilerini, gündelik meselelerin çok üstünde sadece iktidar için yarışan değil, tüm insanlığı Siyonizm'in esaretinden kurtarmaya çalışan birer nefer veya mücahid durumuna getirmiştir. Kaynağını Kur'an'dan alan ve doğrudan yeryüzünde Hakk'ın temsil edilmesi için siyaset yoluyla çalışan mücahitler; gözle görülmeyen, elle tutulmayan ancak varlığından emin olunan bir düşman ideoloji ve onun kurduğu sistemle şiddet içermeyen yöntemlerle mücadele ederek, kendilerini diğer İslamcılardan da kolayca farklılaştırmışlardır.

Erbakan ve dolayısıyla Millî Görüş'ün Siyonizm'e yaklaşımı, retorik ve teorik bakımdan iki biçimde değerlendirilebilir. Siyonizm retoriği, yukarıda da ifade edildiği gibi, esas itibari ile siyasal sistemin baskılarından korunmanın pratik çözümü olarak görünmektedir. "İrtica" gerekçesiyle sürekli parti kapatmalardan ve iki askeri darbenin sorumlusu olarak görülmekten kurtulamamış Erbakan'ın, açıkça İslami terminolojiye başvurma ve kullanma imkânı olmadığından Siyonizm her şeyi açıklayan "anahtar kavram" biçiminde tasarlanmıştır. Örneğin "tağut" diyemeyen Erbakan, bunun yerine "Siyonizm" demiş ya da "faiz haramdır" gerekçesiyle karşı çıkamayan Erbakan, "faizci kapitalizmi" eleştirerek, faizi de ortadan kaldırmayı taahhüt edebilmiştir. Teorik bakımdan ise açık biçimde Erbakan, İslami dayanaklar ve hassasiyetlerden hareketle Siyonizm eleştirisine yönelmiştir. Bir diğer ifade ile Erbakan'ın siyonizme karşı duruşu, Kur'an'da yer alan Yahudilerin kendilerine verilen kutsal metinleri bozduğu zikrinden yola çıkılarak tümüyle İslami altyapıyla oluşturulmuştur. Bu durum, her ne kadar başlangıçta bir dini karşıtlık dolayısıyla anti-semitik olarak değerlendirilme potansiyeli taşısa da tüm Yahudileri değil Siyonistleri özne olarak kabul ettiğinden anti-semitizmden farklılaşmaktadır. Bununla birlikte Erbakan'ın söylemleri, literatür bakımından İsrail devleti ve onun politikalarına karşıtlık olarak tanımlanan anti-siyonizmin de ötesine geçmektedir. Erbakan'ın söylemlerinde İsrail karşıtlığı, siyonizmin uzantısı olması bağlamında değer kazanmakta ve fakat siyonizm, sadece İsrail'i değil Amerika'yı, Avrupa'yı hatta dünyayı yöneten güç olarak açıklanmaktadır. Bu minvalde Erbakan'ın Yahudi karşıtlığının anti-semitik olmadığı, anti-siyonizmin ise ötesinde olduğu ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akkiraz, İ. H. (2016). Erbakan Demek Teşhis ve Tedavi Demektir. *Milli Gazete*, 26.02.2016.
- Arendt, H. (2014). *Totaliterizmin Kaynakları/1 Antisemitizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arpacı, I. (2012). *Türk Siyasal Yaşamına Etkileri Bakımından İslamcılık ve Necmettin Erbakan, İnönü Üniversitesi SBE Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.D. Doktora Tezi*.
- Atilhan, C. R. (tarihsiz), *İslamı Saran Tehlike ve Sionizm*, İstanbul.
- Bajoit G. (1982). *Siyonizm ve Emperyalizm, Siyonizm ve Irkçılık*, (yay.haz. Türkkaya Ataöv), Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Bali, R. N. (2006). *Türk Anti-Semitizmi, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balçınar, Z. (2012). Yahudi Milliyetçiliğinin Güç Kullanımı Üzerinden İsrail’in Güvenlik Anlayışına Olan Etkisi, *Akademik Ortadoğu*, 7(1), 79-101.
- Bora, T. (1998). *Türk Sağımnın Üç Hali*, İstanbul: Birikim Yayınları
- Cankara, P. Ö. (2015). Türk Sağ Muhafazakâr-İslamcılık Akımının Öteki Algısı: Yahudi Topluluğu Üzerinden Siyonizm, Komünizm Ve Kapitalizm Okuması, *Akademik Bakış*, 48, 307-326.
- Çakmak, D. (2015). UriRam’ın Post Siyonizm Yaklaşımı Üzerine, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), 247-278.
- Erbakan, N. (1971). *Türkiye ve Ortak Pazar*, Ankara: Furkan Yayınları.
- Erbakan, N. (1975). *Milli Görüş*, İstanbul: Dergah Yayınları
- Erbakan, N. (1989). Demokrasi Kurultayı Konuşması, 29.04.1989, Ankara.
- Erbakan, N. (1991). *Erbakan Açıklıyor: Kenan Evren’in Anılandaki Yanılgılar*, Ankara: Rehber Yayıncılık.
- Erbakan, N. (1991b). *Türkiye’nin Temel Meseleleri*, (yay. haz. Hasan Hüseyin Ceylan), Ankara: Rehber Yayıncılık
- Erbakan, N. (1991c). *Adil Ekonomik Düzen*, Ankara.
- Erbakan, N. (1992). Müslüman Topluluklar I. İşbirliği Toplantısı Açılış Konuşması, İstanbul: 31.05.1992.
- Erbakan, N. (1996). *Gizli Dünya Devleti*, İstanbul: Milli Gazete Yayınları.
- Erbakan, N. (2003). Basın Toplantısı Konuşması, (25.03.2003), Ankara.
- Erbakan, N. (2006). 40. Yıl Milli Görüş Sempozyumu, Ankara.
- Erbakan, N. (2007). Kanal B Ropörtaj, 4 Temmuz 2007.
- Erbakan, N. (2009). ESAM Adil Düzen Konferansı, Ankara, 04.11.2009.
- Erbakan, N. (2010a). *Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen*, Ankara: ESAM Yayınları
- Erbakan, N. (2010b). Deniz Güçer ile Ropörtaj, Akşam Gazetesi, 2 Aralık 2010.
- Erbakan, N. (2010c). Necmettin Erbakan İle Hasbihal, *Milli Gazete*, 9 Şubat 2010.
- Erbakan, N. (2011). Milli Görüş Niçin ve Nasıl?, *Erbakan Külliyyatı*, 4, Ankara: MGV Yayınları.
- Erbakan, N. (2011b). Müslüman Topluluklar II. İşbirliği Toplantısı Kapamış Konuşması, İstanbul.
- Erbakan, N. (2011c). İşte Erbakan’ın Unutulmayan Sözleri, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25187034/>, [28.02.2011].

- Ertan, S. (2012). *Almanya'da Irkçılık ve Anti-semitizm*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Hourani, A. (1994). *Çağdaş Arap Düşüncesi*, (çev. Latif boyacı, Hüseyin Yılmaz), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Greilsammer, I. (2007). *Siyonizm*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Hurf, J. (2007). Introduction, *Anti-Semitism and Anti-Zionism in Historical Perspective*, London: Routledge.
- Herrmann, K. J. (1982). *Siyasal Siyonizm ve Anti-Semitizm Üstüne Tarihsel Perspektifler*, Siyonizm ve Irkçılık, (yay.haz. Türkkaya Ataöv), Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Hirsh, D. (2007). *Anti-Zionism and Anti-Semitism Cosmopolitan Reflections*, University of London: Working Paper.
- Hobsbawm, E.J. (2010). *Milletler ve Milliyetçilik*, (çev. Osman Akinhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karesh, S.; Mitchell, M. H. (2006). Antisemitism, *Encyclopedia of Judaism*, New York: Facts On File.
- Lacqueur, W. (2006). *The Changing Face of Antisemitism*, Oxford University Press.
- Landau, J. M. (1988). *Muslim Turkish Attitudes Towards Jews, Zionism and Israel*, Die Welt des Islams, New Series, Bd. 28(1/4), 291-300.
- Leaman, O.; Clive, N. (1998). Anti-Semitism, *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, V. London: Routledge.
- Lewis, B. (2004). *Semitizm ve Anti-Semitizm*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Rieffer, B. J. (2003). Religion and Nationalism: Understanding the Consequences of a Complex Relationship, *Ethnicities*, 3(2), 215-242.
- Sadioğlu, H. (2016). Balkanlar'da Milliyetçilik ve Din, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Sartre, J. P. (1998). *Özgür Olmak: Anti-Semit'in Portresi*, çev. Emin Türk Eliçin, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Said, E. (1982). *Emperyalizm ve Siyonizmin Tarihsel Kökenleri*, Siyonizm ve Irkçılık, (yay.haz. Türkkaya Ataöv), Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Sırma, İ. S. (2010). Tarih Boyunca Hak ve Batıl Mücadelesi-I, *Gülistan Dergisi*, 109, http://www.gulistandergisi.com/dergi_oku.php?id=775 (Erişim tarihi: 12.10.2017)
- Şenay, B. (2002). Yahudi-Hıristiyan İlişkileri Tarihi ve Anti-Semitizm-Oryantalizm İlişkisi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 117-146.
- Wistrich, R. (1990). Introduction, *Anti Zionism and Anti-Semitism in Contemporary World*, London: McMillan Press.
- Wistrich, R. (2004) Anti Zionism and Anti-Semitism, *Jewish Political Studies Review*, 16(3/4), 27-31.
- Yalçınar, R. (2014). Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(1), ss.189-215.
- Zizek, S. (2014). *Anti-Semitizm Üzerine*, İstanbul: Encore Yayınları.
- Zuckermann, M. (2004). Anti-Semitizm ve Anti-Semitizm İdeolojisi, *Birikim Dergisi*, 186.